

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

Aktivno državljanstvo in domovina

Domovinska in državljanska vzgoja v kurikulumu

Andreja Barle

Ljubljana, 24. 4. 2014

Operacijo delno financira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada ter Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov v obdobju 2007-2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjsko učenje; prednostne usmeritve: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Iskanje smisla

- Šolanje kot prenos tega, kar je pomembno (*Peters*).
- Smisel vzgajanje k Dobrem in Lepem (*Platon, Aristotel*) – kaj je Dobro in Lepo ?
- Vloga šolanja za obstoj skupnosti (*Aristotel* - pogum), za oblikovanje nacionalne države (*Ramirez, Boli*)

Domovinska/državljanska

- Znanje, čustva, delovanje.
- Predmet, med predmetna tema, vsešolski pristop.

- Teza: Vrline - temelj domovinske/državljanske vzgoje.

ZAKAJ RAZPRAVA O VRLINAH?

- Da razmislimo kaj bi morali storiti, kakšni bi morali biti!
- Da merimo razdaljo, ki nas ločuje od njih.

“PREMIŠLJEVANJE O VRLINAH ČLOVEKA ŠE NE NAREDI VRLEGA. VRLO JE TREBA ŽIVETI!” (*Sponville*)

Vrline

- Vrlina je človeku to, kar ga **dela človeškega**, je posebna zmožnost uveljaviti svojo lasno **odličnost**, svojo človeškost.
- Vrlina je način bivanja, je moč človeško delovati, **je pridobljena težnja k uresničevanju dobrega.**
- Vrline so udejanjene, **utelešene moralne vrednote.**
- Nobena vrlin ni naravna – treba jo je pridobiti.

Vljudnost - pogoj

- Videz vrline - ni vrlina in je tudi ne more nadomestiti.
- Kant prvi videzi vrline – disciplina, zunanja prisila
- Vljudnost je videz vrline, iz katerega vrline izhajajo.
- **Vljudnost je prazna vrlina, ki je cenjena prav zaradi te praznine.**

NABOR VRLIN.....(Sponville)

- **Zvestoba**
- **Preudarnost**
- **Zmernost**
- **Pogum**
- **Pravičnost**
- **Širokosrčnost**
- **Blagost**
- **Dobrovernost**
- **Humor**
- **Ljubezen**

ZVESTOBA

- **Zvestoba je vrlina spomina** – zvestoba besedi, ki sem jo dal **samemu sebi**, torej temelj osebne identitete.
- ***Čeprav nisem isti kot sem bil včeraj, sem isti zato, ker priznavam, da sem isti, ker priznavam določeno preteklost za svojo in ker nameravam svoja dejanja v prihodnosti priznavati za svoja (Montaign).***

Zvestoba – spomin

- Telo je navzočnost sedanjosti, duh navzočnost preteklosti v dvojnem pomenu, kar nam preteklost zapušča v dediščino in kar v nas **ostaja...sedanjost – navzočnost preteklosti in to je spomin.** Snov je pozaba sama. Ni drugega spomina kot spomin v duhu.
- **Skrb, ki je spomin na prihodnost...ljudje skoraj nikoli ne pozabimo prihodnosti, zato jo še kako upoštevamo. Prihodnost nas vznemirja, prihodnost nas preganja: v njenem niču je njena moč....**
- **Preteklost** –od nje nimamo več kaj pričakovati...psihično zdravje se mora hraniti s pozabo..Preteklosti ne izbrišimo. Vse človekovo dostojanstvo je v misli; vse dostojanstvo misli je v spominu.
- **Zvestoba je vrlina spomina in spomin sam kot vrlina.** Ali nezvestoba predvideva **spomin...zvesti smo lahko samo temu, česar se spominjamo.**

Zvestoba

- To pomeni, da ni misli brez zvestobe: da bi lahko mislili se ni treba samo spominjati, ampak tudi **hoteti spominjati se.**
- **Najprej zvestoba resničnemu.** V tem se zvestoba ločuje od vere in še posebej fanatizma. Biti zvest **ne pomeni zavračati spremembo idej**, niti podrejeni se nečemu, kar je drugo od jih samih, niti obravnavati jih kot absolutne (fanatizem) – **pomeni zavračati, da bi jih spremenili brez dobrih in tehtnih razlogov. Pravico imamo spreminjati ideje, vendar samo, če je treba.** Vsa barbarstva tega sveta so se porodila **v imenu prihodnosti...celo** opevano prihodnost si je moralno mogoče želeli samo v imenu zelo starih vrednot.
- **Zvestoba je ljubezen, ohranjena do tistega, kar se je zgodilo.** Ali bomo za to, da bi ljubili sedanost, morali izdati preteklost.....te ne bom vedno ljubil, ampak bom vedno ostal zvest ljubezni, ki jo doživljava.

- Zvestoba resničnosti je zvestoba spominu – biti zvest svojim mislim.
- Zvestoba ljubezni – “Kako bi ti lahko prisegel, da te bom vedno ljubil in da ne bom ljubil nikogar drugega? Kdo lahko dolgoročno prisega o svojih čustvih?”

POMEN ZVESTOBE

- Biti zvest nekomu/nečemu....pa vendar zvestoba ne opravičuje vsega; biti zvest slabšemu, je slabše, kot da bi se slabšemu odrekli.
- Zvestoba zlu je slaba zvestoba in zvestoba v neumnosti, je še večja neumnost (Jankelevitch).

Preudarnost – posledice dejanj

- Etika odgovornosti zahteva, da odgovarjamo ne samo za naše namene ali naša načela, ampak tudi **za posledice naših dejanj**, kolikor smo jih sposobni predvideti.
- Preudarnost je naravnost, ki omogoča pravilno **presojo o tem, kaj je za človeka dobro ali slabo, in kako v skladu s tem pravilno delovati.**
- Ni dovolj ljubiti pravičnost, da bi bili pravični, **potrebna je še modra presoja.**
- Včasih se nam zgodi, da zavrnamo številne užitke, če se obetajo večje nevšečnosti pozneje, ali da iščemo določeno bolečino, če se lahko izognemo še hujšim ali če dosežemo trajnejši večji oziroma trajnejši užitek. **Preudarnost upošteva prihodnost.**

Preudarnost – cilj, izbira

- Preudarnost je vrлина samo v vlogi **upoštevanja vrednega cilja.... Presojamo lahko samo, če lahko med čim izbiramo.**
- Preudarnost **ne prepoveduje tveganja** niti se vedno **ne izogiba nevarnosti**
- Preudarnost upošteva prihodnost. **Preudarnost je protisloven spomin na prihodnost.** je protislovna in potrebna zvestoba prihodnosti.
- Proti zapeljivosti upanja in nevarnosti utopije..odnos do prihodnosti je politično in moralno odgovoren samo, če zadeva prihodnost, kolikor je ta odvisna od nas, torej samo toliko, kolikor ni upanje, ampak volja.....???
- Varovati se je treba npravnosti, če se ne ozira na svoje meje ali svoje negotovosti.

Zmernost

- **Zmernost zadeva želje.** Ne gre za to, da ne bi smeli uživati, niti za to, da bi morali uživati čim manj. To je preudarnost pri uživanju. Neomejenost želja, ki nas sili v pomanjkanje, nezadovoljenost ali nesrečo, je samo bolezen domišljije.
- Zmernost je občutek za mero, **zaradi katerega obstajamo gospodarji svojih želja, namesto, da bi bili njihovi sužnji. To je svobodno uživanje, ki zato uživa še bolj:kajti uživa tudi svojo svobodo.**
- **Zmernost je sredstvo za dosego neodvisnosti, kot je neodvisnost sredstvo za dosego sreče.**

POGUM

- Je vrlina junakov, in kdo ne občuduje junakov?
- Pogum vedno predvideva **neko obliko nesebičnosti**, altruizma ali širokosrčnosti.
- Pogum *vreden* občudovanja, šele takrat, **kadar vsaj delno koristi drugemu**. (Voltaire- pogum je lasten tako spoštovanim ljudem kot barabam...), kadar se bolj ali manj izogne neposrednemu sebičnemu interesu.
- Najti svojo **blaginjo v velikodušnem dejanju** je definicija poguma in načelo vrline.

Pogum

- Pogum **ni odsotnost strahu**: je sposobnost, da ga premagamo, ko se pojavi, z voljo, ki je močnejša, bolj širokosrčna.
- Znanost, četudi pogosto pomirja, še nikoli ni nikomur vlila poguma...**misel ni zadoščala** za pogum. Pogum ni vednost, **ampak dejanje**...razum ne zadošča.
- Intelektualni pogum..zvestoba resnici.
- **Pogum kot vrlina začetka...vztrajati kljub naporu...vedno** znova začetek....Človek z močno dušo si prizadeva dobro delati in ostajati vesel...ob premagovanju nešteti ovir je ta napor pravzaprav pogum sam.

Pogum

- **Pogum** ima opraviti s **prihodnostjo** in tudi s **sedanjostjo**, **je namen trenutka pred nami.**
- Pogum je potreben v kolikor **se nanaša na sedanjost**, ki traja in **vpliva na prihodnost**, v kolikor ne more biti drugega kot nadaljevanje sedanjosti (invalidnost..) **Hujše je trpljenje, ki traja, hujša je groza, ki se podaljšuje.**
- Pogum vedno **izhaja bolj iz volje kot upanja**. Upamo samo v to, kar ni odvisno od nas; hočemo samo to, kar je odvisno od nas.

Pogum

- Za prenašanje obupa potrebujemo pogum,.
- Ko nimamo nikakršnega upanja več, tudi ni več ničesar, česar bi se bali ... Ravno zato sovražnika nikoli ne smemo spraviti v brezupen položaj, ker to pomnoži njegovo moč in poveča njegov pogum. Vsako upanje podeljuje drugemu moč: vsak brezup podeljuje moč samemu sebi.
- Drznost, če je še tako skrajna, ni vrlina, če je ne umirja preudarnost: pri tem pomaga strah, za to poskrbi razum.
- Kaj bo nekoga strlo, ali ne, je toliko stvar priložnosti kot zaslužnosti.. junaki to vedo – to jih dela ponižne v odnosu do njih samih in usmiljene v odnosu do drugih.

Pravičnost – v odnosu do drugih

- Pravičnost razumemo v dveh pomenih: kot skladnost z zakonom in kot enakost ali sorazmernost.
- **Enakost** ki je bistvena za pravičnost, je torej manj enakost med izmenjanimi predmeti **kot med subjekti, kakršna** izhaja iz zakona ali kakršna je moralno predpostavljena.
- Pravičnost j nasprotje sebičnosti...kot da bi bil jaz kdorkoli. Lastnost, ki se nanaša na človeka **družbi, ne pa na samotarja**. V absolutni samoti ni pravičnosti.
- **Enakopravno**, kljub temu, da je pravično, ni pravično po zakonu, ampak je popravek pravne pravičnosti, saj **omogoča prilagoditev splošnosti zakona spremenljivi kompleksnosti okoliščin**

Širokosrčnost

- Širokosrčen človek ni ujetnik svojih čustev, niti samega sebe: je sam svoj gospodar.....je nasprotje od sebičnosti
- Širokosrčen pomeni biti svoboden in to je v resnici edina veličina.
- Širokosrčnost **se razlikuje od ljubezni...ker** je potrebna volja..
- Širokosrčnost nas zaradi pomanjkanja ljubezni spodbuja, da dajemo celo tistim, **ki jih ne ljubimo**, in to toliko bolj, kolikor bolj to potrebujejo....širokosrčnost je odvisna od nas, ker je v tem smislu svobodno, ker je – proti suženjstvu nagonov, posedovanja in strahov – sama svoboda, v duhu in dejanju.
- Širokosrčnost nas dviguje k drugim in k nam samim, če se osvobodimo našega majhnega jaza.

Blagost; dobrovernost

- **Blagost**
- Občutek za mero...blagost je blagost, če ničesar ne dolguje pogumu..ni histerija...histerik išče gospodarja, da bi mu vladal...

- **Dobrovernost**
- Je zvestoba temu, v kar verjamemo.
- Dobroveren ne pomeni govoriti **resnico...pomeni povedati vsaj resnico o tem, v kar verjamemo**, in če bi tudi bilo verjetje zmotno, bi ta resnica zato ne bila nič manj resnična.
- Dobroveren nacist je še vedno nacist..
- Najprej zvestoba resničnemu, **toda resnici občutij prej kot resnici izjav, resnici bolečine prej kot resnici besede....povedati nekemu, da je na smrt bolan ??**'
- Raje blagost kot nasilje: sočutje mora prevladati nad resnicoljubnostjo
- Udariti z resnico nekoga, ki zanjo ni prosil, ki jo ne more prenesti, nekoga, ki ga bo resnica potolkla ali zlomila, ni stvar dobrovernosti – je surovost, brezčutnost...
- **Resnico je treba povedati toliko, kolikor jo je mogoče povedati, ne da bi s tem opustili kako pomembnejšo ali nujnejšo vrlino.**
- Vendar to drži samo v odnosu do drugega:kajti drugemu, še posebej kadar trpi ali kadar je šibak, je legitimno dati prednost pred lastno resnicoljubnostjo. Toda sebi nikoli.

Humor

- Humor pomaga živeti, ironija lahko ubija. Ironija hoče gospodovati, humor je usmiljen.
- V humorju je pogum, veličina, širokosrčnost. Jaz osvobojen samega sebe.
- Obsojenec na smrt , ki ga vodijo na vešala zavpije...ta teden se pa res dobro začenja..
- Humor je ljubezen, ironija prezir
- **Humor vedno prikriva skrito bolečino, vključuje tudi simpatijo, ki ironiji manjka...**
- Humor ima opraviti z absurdom..humor obstaja takrat, kadar je smisel dvomljiv, kadar sam sebe odpravlja v bežnem gibu...preveč smisla ni humor...premalo smisla je absurd...
- Prehod od enega pomena k drugemu...relativiziranje področja...hitro branje...Vojna in mir...relativizacija čustev..ali je bolje ljubiti ali biti ljubljen...
- Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe...osebno imam raje samega sebe, vendar osebnih mnenj ne morem vključevati v razpravo...
- **Pri humorju je smisel relativiziran, ublažen, odmaknjen...nazadnje nas osvobodi**
- **Kadar se norčuješ iz tega, kar sovražiš, preziraš je to ironija, kadar iz tega kar ljubi ali ceni, je to humor...**

Ljubezen kot Eros

- Platon..Eros je želja, nikoli dovršena..ljubezen je..ljubi, kar ji manjka in česar nima v posesti...
- Kako bi bil srečen, če bi me ljubila...toda če bi bil srečen, je ne bi več ljubil ali pa to ne bi bila več ista ljubezen
- Zapolnjeno pomanjkanje ni več pomanjkanje: strast ne more preživeti
- Kaj pomeni ljubiti ? Pomeni, da nimamo tega, kar ljubimo in hočemo to ves čas posedovati..Lacan to je sebičnost...decentralizirana..razklana...napolnjena z odsotnostjo..polna praznine predmeta in sebe, kot bi bila sama ta praznina...
- **Eros se pomiri...se dolgočasi: imate, kar vam ne manjka več in to imenujejo par...**
- Logika strasti: logika pomanjkanja..ne potrebujeta navzočnosti drug drugega zato, da bi gorela, vendar ne drugega, kakršen je: torej ne navzočnosti drugega, ampak prej **njegovo odsotnost**
- Če je ljubezen pomanjkanje, ji je v življenju namenjen neuspeh – uspeva lahko samo v smrti

Ljubezen kot Philia

- Ljubezen v dajanju
- Spinoza – ljubezen je želja- toda želja ni pomanjkanje, temveč moč, ljubezen je veselje..
- Sthendal...uživati v tem, da vidimo, se dotikamo, občutimo...ljubiti biti sposoben v nečem uživati ali se tega veseliti
- Spinoza – ljubezen je veselje, ki ga spremlja ideja o zunanjem vzroku...veseliti se zaradi nečesa
- Ljubiti, ker manjka...zahteva, da drugi čuti enako...**pomeni posedovati (eros)**...ljubezen, ker se veselite...**ne zahtevate ničesar...(philia)**
- Veseliti se pomeni, da ne zahtevamo ničesar..**pomeni slavljenje navzočnosti, obstoja...ne pomeni posedovati, ampak uživati in se veseliti.**
- Žensko ljubimo zaradi tega, kar ni..... in jo pustimo zaradi tega, kar je..Gainsbourg..
- Zaljubljen je lahko vsak..ni pa sposoben vsak ljubiti.
- Biti zaljubljen je stanje, ljubiti je dejanje....
- Eros je prvi, potem philia...iz želje....

Ljubezen kot Agape

- Eros, ki želi in jemlje, ki poseduje
- Philia, ki se veseli, deli z drugim - podvojena moč drugega, z veseljem drugega
- Agape...ljubezen do bližnjega
- Trije načini, kako ljubiti:
- Eros – pomanjkanje
- Philia – veselje
- Agape – človekoljublje...ljubezen do drugega, ki ne potrebuje trpljenja, da bi se zganil

Etika

- Pravilno delovati pomeni najprej storiti tisto, kar se **spodobi** (vljudnost), potem tisto, **kar moramo** (nравnost), in na koncu to, **kar hočemo, ne glede na to, koliko ljubimo (etika).**